

УДК 631.15:636.5(477.54+477.53)

Децюра С.О. аспірант*[©]*Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва***СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА
У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
ХАРКІВСЬКОЇ І ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Розглянуто стан та тенденції розвитку птахівництва в спеціалізованих птахівничих підприємств Харківської і Полтавської областей та проаналізовано динаміку виробництва яєць та м'яса птиці цими підприємствами.

Ключові слова: *яйця, м'ясо, продукція птахівництва.*

Постановка проблеми. Галузь птахівництва є і на далі залишатиметься одним із найперспективніших напрямків діяльності галузі тваринництва не лише в Україні, а і в світі, оскільки продукція птахівництва, перш за все спрямована на забезпечення харчових потреб населення і продовольчої безпеки держави.

З кожним роком частка галузі птахівництва у загальному виробництві продукції тваринництва в світі зростає. Таке зростання виробництва викликано, як великою харчовою цінністю продукції птахівництва (яєць та дієтичного м'яса), так і біологічними властивостями птиці (скороспілістю), що зумовлює відносно короткий виробничий цикл та зменшення витрат на виробництво одиниці продукції порівняно з іншими галузями тваринництва.

В Україні галузь птахівництва порівняно з іншими галузями тваринництва є однією з найрозвиненіших. Але у зв'язку з нестабільністю економіки та тривалою економічною кризою, яка охопила всі галузі агропромислового комплексу, не виключено, що через деякий час ця перспективна і, на перший погляд, високорентабельна галузь може перетворитися у занепадаючу.

Тому дослідження щодо виробництва продукції птахівництва мають важливе значення як для розвитку економіки країни, так і для забезпечення найбільш цінними продуктами харчування населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку та підвищення ефективності виробництва продукції птахівництва займалися ряд вітчизняних вчених, зокрема, Л.О. Мармуль, О.Ф. Кирилук, Г.В. Марків [1], О.М. Шпичак, Ф.О. Ярошенко [2] та інші. Та все ж у зв'язку з тим, що спеціалізовані птахівничі підприємства є основним виробником продукції птахівництва стан та перспективи розвитку цих виробників в контексті стрімкого розвитку галузі птахівництва потребує поглибленого вивчення.

Мета статті. Проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку виробництва продукції птахівництва в спеціалізованих птахівничих підприємствах Полтавської та Харківської областей.

* Науковий керівник – к.е. н., професор Огітчук М.Ф.

© Децюра С.О., 2011

Виклад основного матеріалу. Птахівнича галузь була і на сьогоднішній день залишається важливою складовою у забезпеченні населення продуктами харчування, а переробної промисловості - сировиною. Останнім часом яйця та м'ясо птиці є чи не найдоступнішим джерелом багатьох поживних речовин у споживчому кошику. Тому дослідження щодо виробництва продукції птахівництва мають важливе значення як для розвитку економіки країни, так і для забезпечення найбільш цінними продуктами харчування населення.

Розвиток галузі птахівництва як самостійної та перспективної галузі на теренах незалежної України розпочався тільки з 2001 року, коли Україна почала виходити на новий економічний рівень, а галузь птахівництва почала ставати на ноги і перетворюватися з «сільської галузі» (коли продукція виробляється переважно населенням) на галузь з промисловим спрямуванням. І за десять років з 2001 по 2010 рік загальне поголів'я за всіма господарствами зросло на половину (а у сільськогосподарських підприємствах у 4 рази). І хоча воно не досягло рівня того, що було за радянських часів, та все ж є велика надія, що поголів'я птахів, як і сама галузь птахівництва, при такому розвитку скоро не тільки досягне рівня 1991 року, а, можливо, і перевищить його.

При цьому нарощування поголів'я відбувається саме у птахівничих підприємствах, а не в господарствах населення, що дає можливість налагодити стабільний розвиток галузі і забезпечити країну поживними продуктами харчування. Для цього в Україні є всі можливості, про що вказує, перш за все, нарощення поголів'я птиці у вибраній сукупності спеціалізованих птахівничих підприємствах Харківської і Полтавської областей (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка середньорічного поголів'я птиці у спеціалізованих підприємствах Харківської і Полтавської областей за 2007-2009 рр.*

| Назва підприємства | 2007 р. | 2008 р. | | 2009 р. | | |
|--|-----------|-----------|----------------|-----------|---------|---------|
| | тис. гол. | тис. гол. | у % до 2007 р. | тис. гол. | у % до | |
| | | | | | 2007 р. | 2008 р. |
| ТОВ "Балаклійське по птахівництву" | 61,4 | 118 | 192,2 | 126,4 | 205,9 | 107,1 |
| ТОВ "Курганський бройлер" | 1414,1 | 3357 | 237,4 | 6402,8 | 452,8 | 190,7 |
| ЗАТ "Охоче" | 273,3 | 330,9 | 121,1 | 346,7 | 126,9 | 104,8 |
| ТОВ "Крос-П/Ф "Зоря" | 837,4 | 927,0 | 110,7 | 1859,7 | 222,1 | 200,6 |
| ТОВ "Богодухівська ПФ" | 1024,6 | 1282 | 125,1 | 1559,2 | 152,2 | 121,6 |
| ТОВ "Радіал-агро" | 370,5 | 164,6 | 44,4 | 121,2 | 32,7 | 73,6 |
| ТОВ "Старовірівський ПК" | 201,2 | 231,4 | 115,0 | 227,1 | 112,9 | 98,1 |
| ЗАТ "Полтавська птицефабрика" | 1236,6 | 1153,4 | 93,3 | 1266,3 | 102,4 | 109,8 |
| ЗАТ "ПФ "Росія" | 677,4 | 713,9 | 105,4 | 806,7 | 119,1 | 113,0 |
| ЗАТ "Лубни-птиця" | 87,9 | 94,3 | 107,3 | 63,8 | 72,6 | 67,7 |
| ТОВ "Карлівське інкубаторно-птахівниче підприємство" | 8,3 | 6,9 | 83,1 | 2,4 | 28,9 | 34,8 |
| ТОВ "ПФ "Полтавське сонечко" | 132,5 | 131,6 | 99,3 | 62,0 | 46,8 | 47,1 |
| Разом по сукупності підприємств | 6325,2 | 8511 | 134,6 | 12844,3 | 203,1 | 150,9 |

*Розраховано за даними статистичної звітності.

Дані цієї таблиці підтверджують загальну динаміку поголів'я птиці по Україні (тенденції до збільшення), оскільки поголів'я у переважній більшості птахівничих підприємствах із вибраної сукупності за останні 3 роки збільшилося в 2, а в деяких навіть у 4 рази (зокрема, це ТОВ "Курганський бройлер" Харківської області). Та все ж є підприємства, в яких прослідковується і зменшення поголів'я птиці за цей період. Але якщо розглядати загальну картину за вибраною сукупністю спеціалізованих підприємств, то поголів'я зросло у 2009 році порівняно з 2007 роком більш ніж у 2 рази, а порівняно з 2008 роком практично у 1,5 рази. Це дає підстави стверджувати, що розвиток птахівництва починає становлення саме на промисловій основі (у спеціалізованих птахівничих підприємствах), як і має бути у економічно розвиненій країні.

Що ж стосується виробництва окремих видів продукції цими підприємствами, то ситуація для кожного окремо взятого підприємства – різна (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво продукції птахівництва спеціалізованими птахівничими підприємствами за 2007 - 2009 рр.*

| Назва підприємства | М'ясо (приріст), ц | | | | Яйця, тис. шт. | | | |
|--|--------------------|---------|---------|------------------------------|----------------|---------|---------|------------------------------|
| | 2007 р. | 2008 р. | 2009 р. | 2009 р. у % до 2007 р. | 2007 р. | 2008 р. | 2009 р. | 2009 р. у % до 2007 р. |
| ТОВ "Балаклійське по птахівництву" | 2887 | 5678 | 12560 | 435,1 | 5652 | 5151 | 4539 | 80,3 |
| ТОВ "Курганський бройлер" | 245630 | 205549 | 230230 | 93,7 | - ¹ | 13068 | 12263 | - |
| СЗАТ "Охоче" | 2830 | 3102 | 2831 | 100,0 | 44467 | 46589 | 52292 | 117,6 |
| ТОВ "Крос-П/Ф "Зоря" | 4755 | 2693 | 3132 | 65,9 | 198225 | 268983 | 283655 | 143,1 |
| ТОВ "Богодухівська ПФ" | 7195 | 4533 | 3979 | 55,3 | 120683 | 184261 | 205510 | 170,3 |
| ТОВ "Радіал-агро" | 3954 | 3082 | 3410 | 86,2 | 31685 | 47288 | 29619 | 93,5 |
| ТОВ "Старовірівський ПК" | 1346 | 2450 | 2614 | 194,2 | 47728 | 51857 | 48682 | 102,0 |
| ЗАТ "Полтавська птицефабрика" | 16338 | 17706 | 14759 | 90,3 | 243776 | 223355 | 282982 | 116,1 |
| ЗАТ "ПФ "Росія" | 4888 | 4644 | 5040 | 103,1 | 84412 | 93467 | 107727 | 127,6 |
| ЗАТ "Лубни-птиця" | 1120 | 645 | 456 | 40,7 | 6013 | 11840 | 8386 | 139,5 |
| ТОВ "Карлівське інкубаторно-птахівниче підприємство" | 88 | 41 | 43 | 48,9 | 138 | 58 | 2 | 1,4 |
| ТОВ "ПФ "Полтавське сонечко" | 591 | 951 | 867 | 146,7 | 15894 | 18429 | 10849 | 68,3 |

¹ Дані відсутні

* Розраховано за даними статистичної звітності.

Як бачимо з даних таблиці, одні підприємства у 2009 році порівняно з 2007 роком нарощують виробництво м'яса птиці (найбільше виробництво м'яса зросло у ТОВ "Балаклійське по птахівництву" - у 4 рази та ЗАТ "Агротон" - у 2 рази), а інші яєць (найбільше виробництво яєць зросло у ТОВ "Богодухівська ПФ" на 70,3 %. ТОВ "Крос-П/Ф "Зоря" на 43,1 % та ЗАТ "Лубни-птиця" 39,5 %). Все залежить від спеціалізації підприємства (м'ясо-яєчна чи яєчно-м'ясна).

Загалом же ситуація у вибраній сукупності підприємств склалася така, що виробництво м'яса за період з 2007 по 2009 роки зменшилося на 4,0%, а яєць збільшилося на 28,8 %. Але в більшості підприємств із вибраної сукупності прослідковуються тенденції до збільшення виробництва того чи іншого виду продукції птахівництва, залежно від їх спеціалізації. Та все ж на цьому зупинятися не слід і варто прагнути до збільшення виробництва обох основних видів продукції птахівництва.

Для кращого висвітлення рівня виробництва продукції птахівництва слід проаналізувати показники продуктивності. У яєчному птахівництві до цих показників належить яйценосність однієї курки-несучки за рік, а в м'ясному птахівництві середньодобові прирости маси однієї голови. Для наочного відображення продуктивності птиці проведемо аналіз продуктивності за вибраною сукупністю спеціалізованих птахівничих підприємств (табл. 3.)

Таблиця 3

Динаміка продуктивності птиці у спеціалізованих птахівничих підприємствах за 2007-2009 роки*

| Назва підприємства | Яйценосність, шт | | | | Середньодобовий приріст, г | | | |
|--|------------------|---------|---------|------------------------------|----------------------------|---------|---------|------------------------------|
| | 2007 р. | 2008 р. | 2009 р. | 2007 р. у % до 2009 р. | 2007 р. | 2008 р. | 2009 р. | 2007 р. у % до 2009 р. |
| ТОВ "Балаклійське по птахівництву" | 213 | 211 | 207 | 97,2 | 12,9 | 16,6 | 32,9 | 255,9 |
| ТОВ "Курганський бройлер" | - ¹ | 232 | 234 | - | 47,6 | 17,1 | 9,9 | 20,9 |
| СЗАТ "Охоче" | 325 | 305 | 307 | 94,2 | 5,7 | 4,8 | 4,4 | 77,6 |
| ТОВ "Крос-П/Ф "Зоря" | 284 | 325 | 305 | 107,5 | 9,4 | 7,4 | 0,9 | 9,9 |
| ТОВ "Богодухівська ПФ" | 248 | 287 | 264 | 106,3 | 3,7 | 1,9 | 1,4 | 38,2 |
| ТОВ "Радіал-агро" | 118 | 341 | 317 | 268,1 | 10,6 | 32,6 | 33,7 | 319,0 |
| ТОВ "Старовірівський ПК" | 295 | 293 | 294 | 99,5 | 9,3 | 12,3 | 11,7 | 125,0 |
| ЗАТ "Полтавська птицефабрика" | 302 | 306 | 285 | 94,3 | 10,4 | 11,4 | 14,8 | 142,0 |
| ЗАТ "ПФ "Росія" | 303 | 301 | 320 | 105,4 | 3,4 | 3,2 | 2,9 | 87,6 |
| ЗАТ "Лубни-птиця" | 175 | 258 | 271 | 154,6 | 5,7 | 3,7 | 3,8 | 66,5 |
| ТОВ "Карлівське інкубаторно-птахівниче підприємство" | 173 | 181 | 28 | 16,1 | 3,2 | 1,7 | 5,1 | 159,3 |
| ТОВ "ПФ "Полтавське сонечко" | 197 | 238 | 229 | 116,0 | 3,1 | 4,8 | 16,4 | 523,6 |

¹ Дані відсутні

*Розрахунки автора.

Як видно з проаналізованих даних, продуктивність птиці в більшості птахівничих підприємствах зростає. Так, якщо брати виробництво яєць, то лише

у 5 (41 %) підприємств із сукупності, що аналізується відбулося, зменшення яйценосності курок-несучок. При цьому в одному з них, а саме, в ТОВ "Карлівському інкубаторно-птахівничому підприємстві" відбулося найбільше зменшення яйценосності курей-несучок на 83,9 %. Це викликано намірами підприємства на деякий час відмовитися від виробництва яєць і більше уваги зосередити на наданні послуг з інкубації та виробництва м'яса птиці, а не недбалістю при виробництві. В інших же підприємств зменшення яйценосності відбулося незначне – приблизно на 6,5 %. Загальний рівень яйценосності є високим, оскільки в середньому по сукупності яйценосність складає 288 яєць на рік, що навіть вище ніж середньорічна несучість курки несучки по Україні, яка становить у 2009 році 280 штук яєць.

Якщо розглядати виробництво м'яса, то ситуація з продуктивністю набагато гірша, оскільки у 50 % досліджуваних підприємств відбулося значне зниження продуктивності. Хоча в окремих підприємствах: ТОВ "Балаклійське по птахівництву", ТОВ "Радіал-агро", ТОВ "ПФ "Полтавське сонечко" відбулося збільшення середньодобових приростів, у 2,5, 3 та 5 разів відповідно. Звернемо увагу, що середньодобові прирости птиці загалом є незначні, а тому наштовхують на думку, що підприємства мають більш серйозно зайнятися селекційною роботою для підвищення продуктивності птиці.

Що стосується економічної ефективності виробництва цих видів продукції (табл. 4), то практично усі підприємства є рентабельними, хоча прослідковується тенденція до зменшення рівня рентабельності за останні роки.

Таблиця 4

Динаміка рентабельності виробництва продукції птахівництва спеціалізованих підприємствах Полтавської і Харківської областей*

| Назва підприємства | 2007 р. | 2008 р. | 2009 р. | Відхилення (+;-) 2009 р. до | |
|--|---------|---------|---------|--------------------------------|---------|
| | | | | 2007 р. | 2008 р. |
| ТОВ "Балаклійське по птахівництву" | -4,2 | -2,9 | 31 | 35,2 | 33,9 |
| ТОВ "Курганський бройлер" | 52,5 | 181,4 | 115,7 | 63,2 | -65,7 |
| СЗАТ "Охоче" | 8,1 | 5,9 | 6,7 | -1,4 | 0,8 |
| ТОВ "Крос-П/Ф "Зоря" | 11,1 | 53,3 | 5,6 | -5,5 | -47,7 |
| ТОВ "Богодухівська ПФ" | -3,2 | 12,4 | -20,1 | -16,9 | -32,5 |
| ТОВ "Радіал-агро" | 4,7 | 4,6 | 24,3 | 19,6 | 19,7 |
| ТОВ "Старовірівський ПК" | -15,3 | -2,5 | 12,5 | 27,8 | 15,0 |
| ЗАТ "Полтавська птицефабрика" | 23,2 | 10,9 | 20,1 | -3,1 | 9,1 |
| ЗАТ "ПФ "Росія" | 13,2 | -3,7 | 0,9 | -12,3 | 4,6 |
| ЗАТ "Лубни-птиця" | -45,7 | -9,9 | -22,2 | 23,5 | -12,3 |
| ТОВ "Карлівське інкубаторно-птахівниче підприємство" | 3,9 | 56,7 | 26,2 | 22,3 | -30,5 |
| ТОВ "ПФ "Полтавське сонечко" | -38,1 | -35,2 | -29,6 | 8,5 | 5,6 |

* Розрахунки автора.

Таке зменшення в основному відбулося через збільшення собівартості виробництва продукції, за рахунок збільшення матеріальних витрат у собівартості продукції птахівництва (за останні три роки вартість матеріальних витрат у складі собівартості зросла в межах від 1 до 5 %), тобто у зв'язку з подорожчанням кормів, паливно-енергетичних ресурсів та порівняно низькою продуктивністю птиці (зокрема при виробництві м'яса). Значну роль у зменшенні рентабельності відіграє також і диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та спекулятивні дії посередників, а також відсутності державної підтримки цієї галузі.

Якщо ж розглядати рівень рентабельності виробництва окремих видів на рентабельність виробництва яєць та м'яса птиці, то в основному виробництво яєць є рентабельним, хоча прослідковуються тенденції до її зменшення, а от виробництво м'яса є нерентабельним (збитковим) практично у всіх підприємствах незалежно від спеціалізації. І на жаль, з кожним роком рівень збитковості м'яса птиці збільшується.

Такий стан справ негативно відображається на виробництві продукції птахівництва, оскільки при всіх перевагах цієї галузі економічний ефект від виробництва продукції птахівництва є не значним. Тому керівникам таких підприємств, потрібно більше уваги приділяти процесу виробництва продукції. Зокрема вони мають здійснювати всебічний контроль за здійсненням витрат на виробництво (наприклад, шляхом запровадження бюджетування), організовувати як найраціональніше використання наявних потужностей, застосовувати енергозберігаючі технології, щоб зменшити витрати на енергоносії, застосовувати новітні технології догляду за птицею, налагоджувати власне кормове виробництво та знаходити найкращі ринки збути.

Щодо останнього, то слід зазначити, що одним із перспективних ринків збуту продукції птахівництва є експорт продукції за кордон, в основному в Росію, оскільки ціна продукції птахівництва в Росії вища ніж на Україні [3]. Крім того російські виробники продукції птахівництва не в змозі забезпечити повною мірою попит на цю продукцію власними силами, а в зв'язку з цим використання ринку Росії як одного з основних каналів збуту продукції є перспективним напрямком, що зможе покращити економічну ефективність виробництва продукції птахівництва.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження вказує на те, що виробництво продукції птахівництва у спеціалізованих птахівничих підприємствах з року в рік нарощує свої виробничі потужності. Але економічний ефект від виробництва продукції птахівництва у цих підприємствах має негативні тенденції.

Тому для покращення ситуації потрібно: налагодити контроль за кожним виробничим процесом (шляхом запровадження системи бюджетування процесів виробництва та реалізації продукції), щоб вчасно реагувати на можливість виникнення перевитрат та не допустити збільшення собівартості продукції, застосовувати більш продуктивні кроси курей з метою покращення продуктивності птиці, освоїти і впровадити у виробництво новітню техніку та

технології, а також більше уваги приділяти організації маркетингових процесів з пошуку найкращих каналів збуту продукції як на теренах України, так і за її межами.

Література

1. Марків Г.В. Значення продукції птахівництва для ринку Львівської області / Марків Г.В. / Птахівництво: Міжвід. темат. наук. зб. ІІ УААН. – Харків, 2009. - Вип. 64. - С. 94-102.
2. Ярошенко Ф.О. Птахівництво України: стан, проблеми і перспективи розвитку / Ярошенко Ф.О.- К.: Аграрна наука, 2004.- 506 с.
3. Мадай А., Татаренко Г. Не тот коленкур / Мадай А., Татаренко Г./ Бізнес. – 2010. - № 33. – С. 70-71.

Summary

Detsyura S.O., graduate student
Kharkiv National University named V.V.Dokuchaeva

STATE AND PROGRESS O THE POULTRY FARMING AT THE SPECIALISED POULTRY FARMING'S ENTERPRISES OF THE KHARKOV AND POLTAVA AREAS TREND

The state and progress of the poultry farming at the specialized poultry farming's enterprises of the Kharkov and Poltava area trends is considered and the dynamics of production of eggs and meat of bird is analyzed by these enterprises.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2011 р.